

KUR'ÂN'DAKİ YÜKLEMLERİN (MÜSNEDLERİN) İSİM VE FİİL OLARAK KULLANIMLARI VE BAZI MEALLERE YANSIMA SORUNU

Ali Karataş*

Özet

Belâgat terimleri ile ifade ettiğimizde bir cümlenin müsned ve müsnedün ileyhten oluştuğunu söyleriz. Cümlenin öznesi müsnedün ileyh, yüklemi de müsned olarak isimlendirilir. Yüklem bazen isim bazen de fiil olarak gelir. Yüklem, isim veya fiil gelmesi anlatmak istediğimiz duruma göre değişmektedir. Birisini tercih ettiğimizde diğerinin anlamını tam olarak karşılamaz. Çünkü yüklem, isim olması, bir durumun sabit ve devamlı olmasını anlatır; ancak fiil olarak yüklemi kullandığımızda bu fiil, sabit bir durum yerine teceddüd eden ve tekrarlanan bir hususu ortaya koyar. Mesela "Allah âlimdir." cümlesinde isim halinde gelen "âlim" kelimesi Allah'ın âlim olma vasfının onda her zaman bulunduğunu ifade eder. Allah'ın âlim olmasının tekrarlanan bir fiil olmadığını ortaya koyar. Fiil tekrarlanır; fakat isim tekrara değil sürekliliğe işaret eder. Kur'ân'da yüklem, isim ya da fiil olarak gelmesiyle mâna farklılığı murad edilmektedir. Bu nedenle hem meal yazarken hem de Kur'ân'ı tefsir ederken bu konu dikkate alınmalıdır. Aksi halde kelimelerin ifade ettiği anlam kaybolacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kur'ân, Meal, Müsned, Yüklem, İsim, Fiil.

Use of Predicates in Qur'an as Nouns and Verbs and Reflection Problem with some translations

Abstract

When we express it in Belâgat terms, we say that sentence is made of musnad and musnad ileyh. Sentence subject is called musnad ileyh and the predicate is called musnad. The predicate sometimes comes as a name, sometimes as a verb. The introduction of a name or verb depends on the situation we want to describe. When we choose one, it does not mean the other. Because the predicate is a name, it means that a state is constant and continuing. But when we use the verb as a verb, this verb tells a recurring subject, rather than a fixed one. For example, in the sentence "Allah is almighty", Almighty expresses that Allah has always been the character of being a scholar. Verb is repeated; but the name refers to continuity, not recurrence. This in Qur'an, especially in some verses, the difference is determined by the fact that the verb has come as a noun or verb. For this reason, it should be taken into account when commenting on the Qur'an as well as on the writing of the "meal". Otherwise the meaning expressed by the words will disappear.

Key Words: Qur'an, Meal, Musnad, Predicate, Name, Verb.

* Doç.Dr., Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, karatasali5@gmail.com.

Giriş

Sözün, açık ve kusursuz olması anlamında fesâhatin; maksada ve duruma uygunluğu noktasında da belâğatin¹ zirvesinde olan Kur'ân'ın bu iki husus açısından eksiksiz olarak başka bir dile çevrilmesi imkân dâhilinde değildir. Bununla birlikte bazı üslup özelliklerine dikkat edilerek çevirisi yapılması durumunda az da olsa Kur'ân'ın bu özelliğinin başka dillere yansıtılması mümkündür. Bunlardan birisi de müsned ve müsnedün ileyhin kullanım farklılıklarıdır.

Müsned (yüklem) ve müsnedün ileyhin (özne) kullanım durumlarına bağlı olarak ortaya çıkan manadaki değişmelerin Kur'ân çevirilerine yansıtılması önemli bir husustur; ancak Türkçe bazı meallerde bazen buna dikkat edilmediği görülmektedir. Bunların dikkate alınmaması demek bu noktada, mealde, Kur'ân'ın anlamının buharlaşmasına neden olması demektir. Aslında bu tefsir için de geçerlidir. Zemahşerî (ö. 538/1144), İbn Atıyye (ö. 541/1147), Ebu Hayyân (ö. 745/1344) ve Semî Halebî (ö. 756/1355) kısmen ve özellikle de İbn Aşûr isnadı oluşturan unsurların kullanım farklılıklarına değinmişlerdir. Ancak müsnedin isim ve fiil olarak gelişini görebildiğimiz kadarıyla sadece İbn Aşûr zikretmiş; bunun gerekçelerini ve buna bağlı olarak anlam değişimini açıklamıştır. Günümüzde de Fâdıl Sâlih Sâmerî² beyânî tefsir bağlamında yazdığı bir dizi eserde bazen buna değinmiştir. Türkiye'de ise bu hususun ele alındığı herhangi bir çalışmanın bilgisine sahip değiliz.

Bu yazımızda müsnedin kullanım farklılıklarının, seçtiğimiz örnek ayetler bağlamında bazı meallere yansıyor yansımadığını araştıracağız. Öncelikle belâgat konusu olarak müsned ve müsnedün ileyhe kısaca değineceğiz; bunu, bütünlük açısından “isnad” konusu içinde ele alacağız. Daha sonra ortaya koymaya çalıştığımız hususların, son dönemlerde yazılan bazı meallerde, çevirilere yansıma durumunu değerlendirmeye gayret edeceğiz.

¹ Fesâhat ve belâgat bu anlamlarıyla sonradan terimleşmiş iki kelimedir. Kazvîni, fesâhati müfred lafızla; belâgati de kelim ve mütekellimle ilişkilendirmiştir. Buna göre fesâhat kelimenin güzelliğini bozacak tenâfir ve garabetten uzak olmasıdır. Belâgat ise kelimde ve mütekellimde bulunur. Kelimde belâgat nazım ve murada delalet açısından açıklık, mütekellim de belâgat ise fasih bir kelim ile maksadı ifade edecek mekedir. Bkz. el-Hatîb Kazvîni, *et-Telhîs fî Ulûmi'l-Belâğa*, tahk. Abdu'l-Hamid Hendâvî, Kahire 2009, s. 7-8.

² Sâmerî üzerine Türkiye'de yapılan bir makale çalışması için bkz. İzzet Marangozoğlu, “Fâdıl Sâlih es-Sâmerî'nin Beyânî Tefsir Anlayışı”, *Bozok Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2016, cilt: X, sayı: 10, ss. 185-214.

Araştırmanın boyutlarını aşacağını düşündüğümüz için müsned ve müsnedün ileyhin kullanım şekillerinin tümünü ele almayacağız. Müsnedin fiil ve isim olarak gelmesini değerlendireceğiz. Çevirilere yansımaları noktasında seçtiğimiz mealler Mustafa Yıldız'ın *Son Mesaj-Kur'an'ı Kerim ve Gerekçeli Türkçe Meali* (Çıra yayınları, İstanbul 2013), Salih Akdemir'in *Son Çağrı Kur'an'ı* (Ankara Okulu, Ankara 2015), Mustafa Öztürk'ün *Kur'an'ı Kerim Meali-Anlam ve Yorum Merkezli Çeviri'si* (Ankara Okulu, Ankara 2015), Diyanet İşleri Başkanlığı'nın *Kur'an Yolu Meali* (DİB Yayınları, Ankara 2015) ve Mahmut Kısa'nın *Kısa Açıklamalı Kur'an'ı Kerim Meali* (Armağan Kitaplar Konya 2013) isimli eserleri olacaktır.³

1. İsnad ve Unsurları

Belâgat genel olarak beyân, meânî ve bedî olmak üzere üç ana başlık altında ele alınmaktadır. Beyân, bir anlamı teşbih ve mecaz gibi değişik yollarla ifade etmenin usul ve kaidelerinden bahseder. Meânî, sözün yerinde ve maksada uygun olmasıyla bedî de ifadeyi güzelleştirme usul ve kaideleriyle ilgilenir. Bu üç ilimden araştırmamız açısından bizim ele alacağımız konu, meânî ilmi içinde incelenen isnad konusudur.

Kelime olarak bir söz ya da haberi birine nispet etme manasına gelen isnad, belâgat açısından cümlenin temel ögesini oluşturan kelimeler arasındaki anlam ilişkisini ifade eder. İsnadın müsned, müsnedün ileyih, isnad, müteallikât ve fâide olmak üzere beş ögesi vardır. Müsned ve müsnedün ileyih isnadın iki temel ögesidir. Bu çerçevede isnad, müsnedün ileyih (özne) ve müsned (yüklem) arasındaki anlam ilişkisidir.⁴ Bu ikisi olmadan cümle oluşmaz. Mesela Ali ve şair kelimeleri tek başlarına alındığında bir hüküm ortaya çıkmaz. Bu sebeple bir hüküm oluşması için yüklem bir özneye isnad edilmesi gerekir. Bunu yaptığımızda yani “Ali şairdir.” dediğimizde hem Ali'nin şair olduğunu ifade etmiş hem de hüküm bildiren bir cümle kurmuş oluruz.

İsnad, müsned ve müsnedün ileyih arasındaki olumlu veya olumsuz ilişkidir. Yüklem veya fiil gerçek sahibine isnad edildiğinde isnad hakiki olur, bir alaka nedeniyle gerçek failine değil de başka bir özneye isnad edildiğinde isnad o zaman mecâzî olur.⁵ Mesela “Allah yağmuru yağdırır.” (Lokman 31/34) ayetinde yağdırma

³ Bu meallerin seçiminde son dönemlerde çıkmış olma, bir kısmının akademik dünyadan bir kısmının da akademi dünyasının dışında olma gibi rastgele seçilmiş ölçütler dikkate alınmıştır.

⁴ Recep Şentürk, “İsnad”, *DİA*, 2001, XXIII, 153-154.

⁵ Ali Bulut, *Belâgat Terimleri Sözlüğü*, İFAV Yayınları, İstanbul 2015, s. 188-189.

eylemi hakiki olarak sahibine isnad edildiği için hakikat manasındadır. “*İnsanların ellerinin kazandıklarından dolayı karada ve denizde fesat çıktı.*” (Rûm 30/41) ayetinde ise *kazanma* ele isnad edilmiştir; ancak bu mecaz yolu iledir. Çünkü bir davranışı yapan ve kazanan el değil, elin sahibidir. Cümledeki müteallikâtı (kayıtlar) oluşturan, izâfet terkibi, sıfat terkibi ve şart cümlesi gibi unsurlar da müsned ve müsnedün ileyhe bağımlı unsurlardır.

Anlamalı/faydalı bir cümle veya kelâm için kelimelerin belirli sistem içinde bir bütün oluşturması önemlidir. Kelimeler birbirine isnad edilip yeni bir cümle oluştuğunda yeni bir mana ortaya çıkar ve buna “fâide” adı verilir. İsnad tam ise mana tamdır; muhatap, müsned ve müsnedün ileyh arasındaki ilişkiyi anlamıştır ve susma konumundadır. Eksik ise mana da eksiktir ve muhatap, tam ve yeni bir mana elde edememiştir. İsnadın doğrudan bildirdiği anlama (fâideye) bağılı olarak gereklilik yoluyla belirttiği (levâzım) mânalar da ortaya çıkar ki buna “fâidenin lâzımı” denir. Meselâ, “Sen okuldan mezun olmuşsun.” denildiğinde muhatap kastedileni bilmektedir. Ancak bunun yanında söz sahibinin de bu konuda bilgisinin olduğu muhataba haber verilmiş olmaktadır.⁶

Özne ve yüklem arasındaki ilişki; olguya uygunluk açısından doğru (sâdik), yanlış (hata) ve yalan (kizb) olmak üzere üç şekilde değerlendirilir. İsnadın ifade edilmesi esnasında ise söz edilen husus, hariçte var olup olmaması itibariyle ihbârî ve inşâî olarak isimlendirilmektedir. Eğer bu husus hariçte varsa ihbâridir, yalan veya doğru olması mümkündür. Eğer zikredilen hususun bir varlığı yoksa o da inşâîdir. Bu tür cümlelerin doğruluk ve yanlışlık durumu söz konusu değildir. Mesela istek, emir ve nehiy ifade eden, nida ve dua bildiren cümleler inşâî cümlelerdir. Bu açıdan bakıldığında Kur'an haber ve inşâî cümlelerden teşekkül eder. Bununla birlikte haber formunda olup inşâî bir özellik taşıyan ayetler de bulunmaktadır. Mesela “*Hamd yalnızca, âlemlerin Rabbi olan Allah içindir.*” (Fatıha 1/2) ayeti böyledir. Ayette bir durum haber verilmekte ve ayrıca inşâî olarak Allah'a hamdetme istenmektedir. Başka bir ifade ile söyleyecek olursak müsnedün ileyh ve müsnedden meydana gelip de haberi olan bu cümle inşâ ifade etmektedir.

⁶ Abdurrahman Hasan el-Habennekî el Mîdânî, *Belâğatü'l-Arabiyye*, Beyrut 1996, I, 155; Şentürk, “İsnad”, *DİA*, 2001, XXIII, 153-154.

İsnad, İslam düşünce geleneğinde kullanılan yorum yönteminin bir parçası kabul edilmiştir. Bu nedenle bir cümleyi oluşturan öğeler arasındaki ilişki önemsenmiş; ancak bu ilişki sadece müsned ve müsnedün ileyle sınırlı tutulmamıştır. Daha geniş planda isnadın hal, mâna ve vâkıa arasındaki ilişkisi gözetilmiştir. Bu maksatla isnadı oluşturan her bir parçayı ayrı ayrı ele almak yerine, bu parçaların oluşturduğu daha karmaşık bütünsel yapıyla ilgilenilmiştir.⁷ Bu nokta bazı âlimlerce de Kur’ân’ın icazı açısından ele alınmış ve icazın isnadı oluşturan unsurların oluşturduğu anlamlı bir bütün bağlamında nazım açısından yani sözdiziminde olduğu kabul edilmiştir.

2. Müsned ve Müsnedün İleyh

Mahkûmun aleyh ve muhberun anh olarak da adlandırılan müsnedün ileyh isim cümlesinde mübteda, fiil cümlesinde de fâil ya da nâib-i fâildir. Müsnedün ileyh cümledeki sabit öğedir ve cümlenin aslını teşkil eder. Esas unsur olması ve hakkında hüküm verilmesinden dolayı genellikle müsnedden önce zikredilir. “Kitap yenidir.” dediğimizde kitap asıldır, yeni olmak ise geçici vasıftır. Aradan zaman geçtiğinde kitap kalır ve vasfı eski olarak değişir. Bu nedenle müsnedün ileyh asıl, müsned ise ona bitişen vasıflardır.⁸

Müsne de ise mahkûmun bih veya muhberun bih de denir. İsim cümlesinde haber, fiil cümlesinde fiil ya da fiil gibi amel eden unsurlar müsnedi oluştururlar.⁹ Kâne ve İne’nin haberleri de müsneddir. Cümlede bu öğeler bazen zikredilir bazen de hafzedilir. Takdim ve tehirle gelebilir. Nekra ve marife olabilir; duruma göre fiil veya isim halinde gelebilir.¹⁰

3. Müsnedin İsim ve Fiil Olarak Gelmesi

Müsned, yenilenme ve süreklilik ifade etme durumuna göre değişebilir. Bir olayı anlatırken sübût yani süreklilik ifade edilmek istendiğinde ve zamandan bağımsız olduğu ortaya konmak istendiğinde isim olarak gelir ve isim, yinelenme manası

⁷ Şentürk, “İsnad”, *DİA*, 2001, XXIII, 153-154.

⁸ Bulut, *Belâgat Terimleri Sözlüğü*, s. 324

⁹ Cümlede müsned ve müsnedün ileyhin hangi öğeler olduğu Sibeveyh’e göre değişmektedir. Biz araştırmamızda müteahhir dönem tasnifini dikkate alacağız. Bu konuyla ilgili değerlendirmeler için bkz. Aryeh Levin, “Nahvin Müsned, Müsned İleyh ve İsnâd Terimleri”, çev. Ömer Kara, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2010, cilt: III, sayı: 10, ss. 428-449.

¹⁰ Bulut, *Belâgat Terimleri Sözlüğü*, s. 312-313.

içermez.¹¹ Böylece değişmez bir durum anlatılmış olur. Mesela “Zeyd uzundur.” cümlesinde “uzun” kelimesi boy uzaması durmuş ve artık boy uzunluğu değişmeyen birisi için kullanılır.¹²

Müsned, teceddüd yani yenilenme ifade ettiğinde fiil olur ve azar azar gerçekleşmeyi gösterir. Ayrıca yenilenme manası yanında fiilin en kısa yoldan bir zamanla sınırlandırıldığı da bu şekilde anlatılmış olur. “Ali yazdı.” denildiğinde yazma işinin geçmiş bir zamanda olduğu ortaya konmuş olur. İsim ve fiil arasındaki fark birçok örnekte ortaya çıkar ve birinin yerine diğerinin kullanılması bu anlamı vermez. Birbiri yerine kullanıldığı durumlar olabilir; ancak Cürçânî'ye göre yine de bu durumlarda bir anlam farkı vardır.¹³ Yüklemin fiil ve isim olarak gelmesindeki farkı ortaya koyma bağlamında Sâmer râî'nin verdiği şu örnek dikkat çekicidir:

إِنَّ الَّذِينَ يَكْتُمُونَ مَا أَنْزَلْنَا مِنَ الْبَيِّنَاتِ وَالْهُدَىٰ مِنْ بَعْدِ مَا بَيَّنَّاهُ لِلنَّاسِ فِي الْكِتَابِ أُولَٰئِكَ يَلْعَنُهُمُ اللَّهُ وَيَلْعَنُهُمُ
” (Bakara 2/159) ayetinde gizleme (يَكْتُمُونَ) ve lanet etme (يَلْعَنُهُمُ) kelimeleri muzari fiil olarak cümledeki müsnedlerdir. Ayetlerde gizleme lanete neden olmaktadır; fakat bu lanet onlarda kalıcı bir durumla ilişkili değildir. Gizleme davranışı devam ettikçe ve tekrarlandıkça bu lanete neden olacaktır. Aynı zamanda sonraki ayet de lanetin tövbe etmeyen kişilerle ilişkisini açıklamaktadır. “انَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَمَاتُوا وَهُمْ كُفَّارًا أُولَٰئِكَ عَلَيْهِمُ لَعْنَةُ اللَّهِ
” (Bakara 2/161) ayetinde ise Allah'ın lanetini ifade etmek üzere gelen kelime (لَعْنَةُ) isimdir. İsim de istikrara bir şeyin sabit kalmasına delalet eder. Ayete göre kâfir olarak ölmüşler için Allah'ın laneti kalıcı olmak üzeredir. Bu durumdan artık kurtulma ve dönme imkânı yoktur. Bundan dolayı isim formunda gelmiştir. Fakat ilk ayette lanetten kurtulma imkânı bulunduğu için isim yerine muzari fiil olarak kullanılmıştır. Bu durumda Sâmer râî ilk ayete “...İşte onlara Allah lânet ettiği gibi, lanet edebilecek herkes lânet eder.” ve ikinci ayete de verdiği anlam “İşte Allah'ın, meleklerin ve bütün insanların lâneti hep onların üstündedir.”¹⁴ şeklinde olmuştur.

İlk ayetteki “k-t-m” gizleme fiiline baktığımızda Kur'ân'da Yahudi ve münafıkların içlerindeki gizleme manasında Bakara 2/174, Al-i İmran 3/167, Nisa 4/37 ve Maide 5/61'de muzari olarak kullanıldığını görmekteyiz. Buradan da yola

¹¹ Muhammed b. Alî el-Hârizmî es-Sekkâkî, *Miftâhu'l-Ulûm*, Beyrut 1987, I, 221.

¹² Abdü'l-Kâhir el-Cürçânî, *Delâilü'l-İ'câz- Söz Dizimi ve Anlambilim*, çev. Osman Güman, Litera Yayıncılık, İstanbul 2008, s. 159.

¹³ Cürçânî, *Delâilü'l-İ'câz- Söz Dizimi ve Anlambilim*, s. 159.

¹⁴ Fâdîl Sâlih es-Sâmer râî, *Esile Beyâniyye fi'l-Ku'ânî'l-Kerîm*, Kahire 2008, s. 26.

çıkığımızda onların gizlemeye yönelik davranışlarını tekrar ettikleri söylenebilir. İkinci ayetteki لَعْنَةُ اللَّهِ terkibi ise beş ayette geçmektedir. Bunların üçünde (Bakara 2/161, Araf 7/44 ve Hûd 11/18) ölüm sonrası bir lanet, diğer ikisinde (Bakara 2/89, Al-i İmrân 3/87) ise bu dünyadaki bir lanetten bahsedilmektedir. Bakara 2/89'daki (فَلَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى الْكَافِرِينَ) Allah'ın laneti beddua cümlesi olarak düşünüldüğünde, Al-i İmrân 3/87'daki Allah'ın laneti ayetin bağlamından Allah'ın kendisini doğru yola ulaştırmayacağı kesinleşen kimseye olduğu anlaşılmaktadır. Bu noktada Allah'ın kalıcı lanetinin bu terkipli isim olarak geldiği rahatlıkla söylenebilir. Zaten ölüm sonrası durumları anlatmak için gelen ayetlerde de Allah'ın lanetinin sabitleşmiş bir laneti anlattığı açıktır. Bu hususları dikkate aldığımızda ilk ayet için bizim şöyle bir mana takdirimiz daha olacaktır: “(Onlar, kendilerine Kitapta açıklananı gizledikleri müddetçe) Allah onlara lanet eder ve lanet edecek herkes de onlara lanet eder.” (Bakara 2/159).

Sâmerrâî'nin dikkat çektiği bir başka ayet de فَإِنْ عَلِمْتُمُوهُنَّ مُؤْمِنَاتٍ فَلَا تَرْجِعُوهُنَّ إِلَى الْكُفَّارِ (Mümtehine 60/10) ayetidir. Hatta bu ayetteki müsnedin isim ve fiil olarak kullanılışı hüküm konusunda da etken olabilmektedir. جَلَّ kelimesi isim olarak geldiği için mümin kadınların kafirlere hiçbir zaman helal olmayacağı yanı haramlığın mümin kadınlar açısından kalıcı olduğu anlaşılmıştır. يَجْلُونَ ise muzari geldiği için kafir erkeklerin helal olmaması onların kafirlikleri devam ettiği süreye bağlıdır. Yani haramlık kalıcı değil, fiile bağlı olarak tekrar etmektedir. Bu durumda onların kâfirliği bittiğinde haramlıkları artık sona erecektir. Bunun gerekçesi fiilin bir oluş ve değişiklik bildirmesidir. Fiilin gerçekleştiği zamanla sınırlı olmasıdır. Başka bir ifade ile Allah, mümin kadınların durumunu isimle ifade ettiği için bu durumu onlarda kalıcı bir husus olarak ortaya koymuş; ancak kâfirlerinkini önce isimle sonra da fiille açıklamıştır.¹⁵ Bu çerçevede ayetin bu kısmının çevirisi şu şekilde olması imkân dâhilindedir: “Çünkü Müslüman hanımlar kâfirlere (bundan sonra) helal değildirler. (Küfürleri devam ettikçe) kâfirler de Müslüman hanımlara helal olmazlar.” (Mümtehine 60/10)

Yine fiilin muzari olarak gelip teceddüd ve tekerrür manasında olmasına “فَخَرَجَ مِنْهَا خَائِفًا يَتَرَقَّبُ قَالَ رَبِّ نَجِّنِي مِنَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ (Kasas 28/21) ayetini de örnek verebiliriz. Bu ayette يَتَرَقَّبُ kelimesi ne mazi ne de isim olarak kullanılmıştır. Mazi gelmiş olsa bir defalık gerçekleşecek bir eylem, isim olarak gelecek olsaydı bu fiilin sürekli bir hal

¹⁵ Sâmerrâî, *Esile Beyâniyye*, s. 186.

olarak kişide bulunduğu anlatılmış olacaktı. Oysa olayın gerçekleşmesi bu iki noktaya da müsait değildir ve eylemin mahiyetine bağlı olarak muzari fiil şeklinde gelmiştir. “ إِنَّ رَبَّكَ لَبِالْمِرْصَادِ ” (Fecr 89/14) ayetini de müsnedin isim gelmesi bağlamında zikredebiliriz. Burada fiil halinde gelmesi durumunda, isim olarak gelişindeki anlam kaybolacaktır. Çünkü لَبِالْمِرْصَادِ fiil gelseydi Allah'ın gözetlemesi zamana bağlı olarak tekrar eden bir fiili gibi anlaşılacaktı. İsim olarak gelmesiyle onun gözetlemesinin ana bağlı tekerrür etmeyip onda her zaman bulunduğu anlatılmış oldu. Bu çerçevede ayetin anlamının “*Elbette senin Rabbin her an gözetlemededir.*” şeklinde olması uygundur. Şimdi mealler bağlamında konumuzu, örneklerle ortaya koymaya çalışalım.

Örnek 1:

إِنَّ الْمُنَافِقِينَ يُخَادِعُونَ اللَّهَ وَهُوَ خَادِعُهُمْ (Nisa 4/142) ayetinde يُخَادِعُونَ ifadesi müsneddin ve muzari fiil olarak gelmiştir. خَادِعُهُمْ ise hal cümlesinin müsnedidir. Kelimenin kök anlamını İsfehânî (ö. 502) “Bir kişiyi peşinde olduğu şeyden, ona gizlediği şeyin tersini göstererek, vazgeçirmek”¹⁶ şeklinde açıklamıştır. Önce ana cümledeki müsnedini ele alalım. Muzari fiil olarak teceddüd manasında olması ayette bahsedilen münafıkların aldatmak maksadıyla zaman zaman faaliyetinde bulduklarını ve hilekârlıklarını tekrarladıklarını göstermektedir.¹⁷ Buna göre onlar her ne zaman aldatmak için hilekârlık yapsalar Allah, onların bu davranışlarını karşılıksız bırakmaktadır. Hal cümlesinin müsnedini de buna göre düşündüğümüzde onların bu davranışları karşısında Allah'ın onların hilekârlıklarını sürekli olarak boşa çıkaran bir durumda olduğu anlatılmıştır.

Hal cümlesinin müsnedi ise ism-i fail kalıbında isim olarak gelmiştir.¹⁸ Mana olarak muzari gibi amel etse de aldatma manasındaki h-d-a kelimesinin bu şekilde gelmesi teceddüd olmadığını, onların bu davranışları karşısında Allah'ın her zaman bu tür davranışları boşa çıkarmakta olduğunu muhataplara anlatmaktadır. Aslında Allah, bir bakıma bu ifade ile onların ümitlerini kırmak da istemiş, her ne zaman böyle bir

¹⁶ Râğib el-İsfehânî, *el-Müfredât fî Ğarîbi'l-Kur'ân*, thk. Muhammed Seyyid Keylânî. Dâru'l-Ma'rife, Beyrut t.y., s.143.

¹⁷ Bulut, *Belâgat Terimleri Sözlüğü*, s. 314.

¹⁸ Abdulcelil Bilgin, bir çalışmasında ismi failin genel manada zamana bağlı olarak geçicilik ifade ettiğini; ancak bazen süreklilik manasını da taşıdığını, özellikle kişisel nitelik ve Allah'a ilişkin ismi failde bu durumun olduğunu belirtmiştir. Bkz. Bilgin, “İsm-i Fail Sigalarının Çevirisi Üzerine”, *Yakın Doğu Üniversitesi İslam Tetkikleri Merkezi Dergisi*, 2015, cilt: I, sayı: 2, s. 199 ve ayrıca bkz. 3. dipnot. Sıfatı müşebbehe ve ismi fail arasındaki farklar için bkz. İmadüddin El-Melikü'l-Müeyyed İsmâil b. Ali Ebü'l-Fidâ, *el-Künnâş fî ilmi'n-Nahvi ve's-Sarf*, Beyrut 2000, I, 334.

davranış için kalkışalar onların hilekârlıklarını karşılıksız bırakmayacağını hatırlatmıştır.

يُخَادِعُونَ kök olarak aldatma manasında farklı üç surede -Bakara 2/9, Nisa 4/142 ve Enfâl 8/62- geçmektedir ve bunlardan ilk ikisi münafıklar hakkındadır. Diğeri de Beni Kureyza Yahudilerinin faaliyetleriyle ilgilidir. Yine burada da Yahudilerin içlerinde sakladıkları ve dışa vurdukları niyetleri birbirinden farklıdır. Buna göre düşündüğümüzde *h-d-a* fiili, insanların dışa vurdukları ile içindeki durumların farklı olduğunu ifade etmektedir ki her ne zaman Hz. Muhammed ve arkadaşlarına karşı böyle bir faaliyet içinde olmak için uğraşsalar Allah, bu kötü niyetleri boşa çıkarmıştır. Söylediklerimiz çerçevesinde ayetin çevirisini şöyle yapabiliriz: “Şüphesiz ki münafıklar **zaman zaman** Allah’ı (yani Allah’ın dostlarını) aldatmak için uğraşırlar. Oysa Allah, **her zaman** onların bu davranışlarını boşa çıkarmaktadır.” وَهُوَ خَادِعُهُمْ cümlesinin hal olmasını dikkate aldığımız da ise ikinci bir çeviri şu şekilde olabilir: “Allah, münafıkların hilelerini **her zaman boşa çıkarttığı** halde onlar zaman zaman zaman zaman Allah’ı (yani Allah’ın dostlarını) aldatmak için uğraşırlar.”

Makalemizde örnek aldığımız meallerde ayetin çevirisi aşağıdaki şekildedir:

1. “Münafıklar, Allah’ı aldatmaya **çalışırlar**. Allah da onların **bu çabalarını başlarına geçirir**.” (Kuran Yolu)
2. “Münafıklar, Allah’ı aldatmaya **kalkışıyorlar**; hâlbuki Allah onların kendi kendilerini aldatmalarını sağlar.” (Yıldız)
3. “{Böyle davranmakla}, ikiyüzlüler, güya Allah’ı aldatmış **olmaktadırlar**; oysa {gerçek şudur ki}, {planlarını boşa çıkarmakla} onları aldatan O’dur.”(Akdemir)
4. “Münafıklar [akılları sıra] Allah’ı aldatmaya **çalışırlar**, ama Allah aldatma neymiş **onlara gösterir/gösterecektir** ” (Öztürk)
5. Münafıklar, (güya) Allah’ı aldatmaya **çalışırlar**... Oysa gerçekte Allah onları (kendileriyle aldatır)...yıklar. (Kısa)¹⁹

Bu çevirileri değerlendirdiğimizde Akdemir’in mealinde her iki cümlelerin müsnedlerindeki anlamın dikkate alınmadığı görülmektedir. Diğerlerinde yüklemelerin

¹⁹ Mahmut Kısa’nın bu ayetle ilgili çevirisinde açıklama kısmı olarak verdiği yerlerin bir kısmını parantez içinde bir kısmını da... ile gösterdik. Birebir çevirdiği yerleri açıkça yazdık.

yani müsnedlerin geniş zamanlı olarak çevrilmesinin az da olsa anlam inceliğini ortaya koyduğu düşünülebilir. Fakat bizim önerdiğimiz bağlamda ilk yüklemdeki teceddüdün, ikinci yüklemde de istimrâr ve sübût manasının açık bir şekilde ifade edilmediğini görmekteyiz.

Örnek 2:

“يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تُلْهِكُمْ أَمْوَالُكُمْ وَلَا أَوْلَادُكُمْ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ”

(Münafikûn 63/9) ayetinde مَنْ يَفْعَلْ ifadesi muzari fiil formatında müsnedir ve tekerrür ifade etmektedir. Buna göre bu fiil oyalamanın tekrar eden bir davranış olması durumunu göstermektedir. Eğer mazi formatında gelmiş olsaydı mal ve evlatla oyalanmanın, bir defa da olsa insanın sürekli hüsrana uğrayacağını anlatacaktı. Oysa böylesi bir durumun sürekli aldanmayı hak etmediği ortaya konması için يَفْعَلْ şeklinde tekrar eden bir davranışla yani muzari fiille getirilmiş oldu.²⁰

Ayetin -münafıklar veya müminler hakkında inmiş olmasıyla ilgili tartışmalar bir tarafa- müminler hakkında indiğini kabul ettiğimizde, münafıklar gibi davranmamaları için müminlere bir uyarı niteliğinde olduğu anlaşılmaktadır. Eğer mazi kalıbında gelmiş olsaydı hataya düşüp de malın ve mülkün kendisini oyaladığı mümininin hem dünyasını hem de ahiretini kaybettiği sonucu çıkardı. Bu şüphenin ortadan kalkması için oyalanma davranışının ancak tekrarlanması durumunda hüsrana getireceği muzari kalıbında anlatılmıştır.

Ayetteki hüsrana uğrama müfessirlerin verdikleri bilgilere göre kendilerini ziyana uğratıp cehenneme girme ve cenneti kaybetme,²¹ daha aşağı ve değersiz olanı daha kalıcı ve kıymetli olana tercih etmek suretiyle ticarete kaybetme,²² kıyamet gününde kendilerini ve ailesini ziyana uğratma²³ vb. şekillerde anlaşılmıştır. Müfessirlerin “الْخَاسِرُونَ” kelimesine verdikleri anlam, müsnedin isim olarak gelmesindeki inceliği göstermektedir yani onların mal ve evlatla oyalanma davranışı içinde bulunmaları ve buna kendilerini kaptırmaları teceddüd eden bir aldanma değil, onların her iki dünyada da kalıcı olarak aldanma içinde olduğunu ortaya koymaktadır. Buna göre çeviri “Ey iman edenler! Malınız mülkünüz ve çocuklarınız sizi Allah’ı anmaktan (yani Allah’a

²⁰ Sâmerrâî, *Lemesâtün Beyâniyyetün fî Nusûsin mine't-Tenzîl*, Amman 2003, s. 183.

²¹ Hûd b. Muhakkem el-Huvvâri, *Tefsîru Kitâbillâhi'l-Azîz*, Beyrut 1990, VI, 358.

²² Fahreddin Râzî, *Mefâtihu'l-Ğayb*, Beyrut 1420, XXX, 550.

²³ İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîz*, Beyrut 1420, VIII, 133.

karşı görevlerinizi yerine getirmekten) alıkoymasın. Her kim (bunların kendisini oyalamasından dolayı) zaman zaman böyle bir davranış içinde olup (Allah'a karşı sorumluluklarını terkederse) işte onlar dünyada da ahirette de (her zaman kaybedenlerin bizzat kendileri (olacaktır)) şeklinde yapılabilir.

1. “Ey iman edenler! Mallarınız da çocuklarınız da sizi Allah’ı anmaktan **alıkoymasın. Bunu yapanlar mutlaka hüsrana uğramışlardır.**” (Kur’an Yolu)

2. “Ey iman edenler! Servetiniz ve çocuklarınız sizi Allah’ı *hatırlamaktan* alıkoymasın! Kim böyle yaparsa, **o gerçekten** pişman olur.” (Yıldız)

3. “Ey inananlar! Mallarınız ve çocuklarınız sizi Allah’ı anmaktan alıkoymasın! O halde kim **böyle davranacak olur**[larsa bilsinler ki], onlar, hüsrana uğrayacak olanlardır.” (Akdemir)

4. “Ey müminler! Malınız mülkünüz ve çoluk çocuğunuz sakın sizi Allah’ı anmaktan, onun emirlerine uymaktan alıkoymasın. [Bilin ki] mal mülk ve çoluk çocuk **sevdasına düşüp** Allah’ın emirlerini savsaklayanlar **hüsrana uğrarlar.**” (Öztürk)

5. “Ey iman edenler! Malınız mülkünüz ve çoluk çocuğunuz, sizi Allah’ı anmaktan ve Allah yolunda mücadele etmekten alıkoymasın! Dikkat edin; her kim böyle **davranacak olursa, dünyada da, ahirette de kaybedenlerden olacaktır.**” (Kısa)

Meallerimizi önce **يُفَعِّلُ** fiili açısından değerlendirelim. Öztürk’ün çevirisindeki “**sevdasına düşüp**” şeklindeki ifade fiilin muzari kullanımı itibariyle bu işin sürekli tekrarlanan bir davranış olduğunu açıklamıştır. Diğerlerinde bu gözden kaçmıştır. **فَأُولَئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ** cümlesinde isim olan müsnedin haber olduğu halde marife gelmesi ve bu nedenle mübteda ile haber arasının fasıla zamiri ile ayrılması öncelikle buraya dikkati çekmektedir. Bu şekilde olması *hasr* ifade etmektedir. Buna göre çeviri “Onlar aldananların kendileridir (başkası değil).” olması daha uygundur. İkinci nokta olarak “hüsrana uğrama” kısmı kapalı kalmıştır ve mahiyeti belirsizdir. Kelime Yıldız ve Kısa mealleri hariç diğerlerinde Türkçe karşılığı verilmeden olduğu gibi aktarılmıştır. Müfessirlerin verdikleri bilgileri de dikkate aldığımızda aldanma her iki dünyada da olacaktır. Bu şekil anlam takdiri sadece Kısa’nın tercümesinde bulunmaktadır. Yine kaybedenlerin, her zaman kayıpta olduğu doğrudan hiçbir mealimizde belirtilmemekle birlikte Kur’an Yolu ve Kısa meallerinde “mutlaka” ve “*dünyada da, ahirette de kaybedenlerden olacaktır*” ifadelerinden kısmen böyle bir mana anlaşılabilir.

Örnek 3:

“يَعْتَذِرُونَ إِلَيْكُمْ إِذَا رَجَعْتُمْ إِلَيْهِمْ قُلْ لَا تَعْتَذِرُوا لَنْ نُؤْمِنَ لَكُمْ قَدْ نَبَأْنَا اللَّهُ مِنْ أَخْبَارِكُمْ” (Tevbe 9/94) Bu ayetin sebab-i nüzulüne göre münafıklar çeşitli bahanelerle müşriklerle savaşmamak için Tebük seferine katılmamışlardır. Müslümanlar galip gelip geri döndüklerinde Peygamberimizden ve arkadaşlarından savaşa katılmamaları sebebiyle özür dilemişler ve bunun üzerine bu ayet inmiş ve özürlerinin kabul edilmeyeceği onlara bildirilmiştir. Ayetin “يَعْتَذِرُونَ إِلَيْكُمْ إِذَا رَجَعْتُمْ إِلَيْهِمْ” kısmını ele aldığımızda savaş bitip Medine'ye döndüğünde geri kalanların özür beyan edeceklerini anlamaktayız. Buna bağlı olarak manayı “Onlar özür beyan edecekler.” şeklinde ele aldığımızda özür beyan etmenin tekrar etmeyecek bir fiil olduğunu düşünmemiz gerekmektedir. Ancak fiilin muzari olarak kullanılması bizim bu şekilde anlamamızı engellemektedir. Bu ayetteki يَعْتَذِرُونَ yüklemi müsneddur. İbn Aşûr'a göre muzari fiil olarak teceddüd ve tekrar ifade etmektedir. Bu durum özür dileme davranışının sürekli yapılan ve tekrar edilen bir fiil olduğunu göstermektedir. Yani münafıkların defalarca özür dileyebilecekleri müsnedin muzari fiil olarak kullanımından anlaşılmalıdır. Onun verdiği bilgidен de münafıkların, peygamberimiz ve arkadaşlarından bu özür dileme davranışını tekrar ettikleri anlaşılmalıdır.²⁴ Bunları da dikkate alarak şöyle bir çeviri önerisinde bulunabiliriz: “(Tebük seferi bitip Medine'ye ulaştığınızda ve) onların yanına gittiğinizde çeşitli bahaneler ileri sürerek sizden defalarca özür dileyebilecekler.”

1. “Onlar, yanlarına döndüğünüz zaman da size **özür beyan ederler.**” (Kuran Yolu)
2. “Savaştan dönüp yanlarına vardığınız zaman size **mazeret ileri sürecekler.**” (Yıldız)
3. “Onlar, siz [savaştan] kendilerine döndüğünüzde de size **mazeretlerini belirtmeyi sürdürecekler.**” (Akdemir)
4. “Tebük seferinden dönüşte, kendileriyle karşılaştığınız zaman, münafıklar savaşa niçin katılmadıkları hususunda size **özür beyan edecekler.**” (Öztürk)
5. “Seferden dönüp yanlarına vardığınız zaman, size **bin bir çeşit mazeretler sayıp dönecekler.**” (Kısa)

²⁴ İbn Aşûr, *et-Tahrîr ve't-Tenvîr*, XI, 7

Verdiğiniz bu çeviriler içinde özür dileme davranışlarının Kısa'nın "mazeret sayıp dökme" ve Akdemir'in "Mazeretlerini belirtmeyi sürdürecekler." şeklindeki doğru mana takdirleri fiilin kullanımının dikkate alındığını göstermektedir. Bunun dışındaki meallerde dikkat çektiğimiz hususun göz önüne alındığı anlaşılacağı için çevirilerde müsnedin muzari fiil olarak gelmesinin yeterince ön plana çıkarılmadığını söyleyebiliriz.

Örnek 4:

“كَلْبُهُمْ بَاسِطٌ ذِرَاعَيْهِ بِالْوَصِيدِ” (Kehf 18/18) ayetindeki بَاسِطٌ kelimesi isim halinde gelen bir müsneddür ve süreklilik ifade eder. Yani ayakları uzanmış bir haldeki yatma eylemi devamlılığı göstermektedir. Eğer bu بيسط şeklinde gelseydi süreklilik manası kaybolacak ve köpeğin uzatma eylemini tekrarlama anlamı ortaya çıkacaktı ki bu, köpeğin bu fiili açısından uygun olmayacaktı. Yani köpek ayaklarını *bir uzatıp bir çekip sonra tekrar uzatıp yatması* anlamı olacaktı ve köpek bunu sürekli tekrar eder bir vaziyette olacaktı ki bu garip bir durumu ortaya çıkaracaktı. Bu nedenle köpeğin içinde bulunduğu durumu bildirmek açısından ifadenin isim olarak gelmesi gerekmiştir.²⁵

Ayrıca ismi fail olmasıyla da geçmiş hal hikâye edilmiş olur.²⁶ İbn Aşûr, bu duruma dikkat çekmiş ve köpeklerin bu halde devamlı olduğunun anlatılması için ifadenin bu şekilde geldiğini belirtmiştir. Ayrıca mağarada uyuyanların farklı taraflara çevrildiğinin anlatılması da “وَنُقَلِّبُهُمْ ذَاتَ الْيَمِينِ وَذَاتَ الشِّمَالِ” cümlesinde fiil olarak gelmiş, böylece olayın gerçekleştiği an hikâye edilmiştir. Köpeklerinin dönmediği ve ayakları üzerinde sürekli kaldığı da müsnedin isim olarak gelmesiyle gösterilmiştir.²⁷

Bu ayette بَاسِطٌ kelimesinin isim gelmesi sübut yani devamlılık, نُقَلِّبُهُمْ kelimesinin de fiil olarak gelmesi teceddüd yani bu fiilin tekrarlanması manasını vermiştir. Zaten bu davranış tekrarlanan bir davranıştır ve bu sebeple fiille ifade edilmesi gereklidir. Meallerin, ayetin ilk kısmına genel olarak doğru mana takdirlerinde bulunduğunu söyleyebiliriz. Fakat ikinci kısım için yapılan meallerin çoğunda dikkat çekmeye çalıştığımız hususları çeviriye yansıtmada yeteri kadar başarılı olamamışlardır. Bazı

²⁵ Cürcânî, *Delâilü'l-İ'câz- Söz Dizimi ve Anlambilim*, s. 158-159.

²⁶ Semî el-Halebî, *ed-Dürrü'l-Masûn fî Ulûmi'l-Kitâbi'l-Meknûn*, Şam t.y., VII, 460.

²⁷ İbn Aşûr, *et-Tahrîr ve't-Tenvîr*, Tunus 1984, XV, 281.

meallerde²⁸ adeta birbirini tekrar edercesine ذِرَاعِيهِ kelimesine “köpeklerin ön kolları” manası verilmiş ve büyük bir yanlışla düşülmüştür. Bunun yerine “ayakları” şeklinde mana verilmiş olsaydı Türkçe açısından daha doğru olacaktı. Bizim incelediğimiz meallerden Diyanet Kuran Yolu hariç diğerleri manada isabet etmiş; ancak ön ayaklar mı yoksa ayakların hepsi mi olduğu konusunda farklılaşmıştır.

Cümlenin her ikisini birlikte şöyle çevirebiliriz: “(Zaman zaman, yanları çürümesin diye) Biz onları bir sağa bir sola döndürüyorduk. Köpekleri de mağaranın girişine ayaklarını uzatmıştı (ve öylece uyuyakalmıştı.)” Bizim bu çeviri önerimizden sonra, incelediğimiz meallerin ayetin ذِرَاعِيهِ بِالْوَصِيدِ كَأَنَّهُمْ بَاسِطٌ kısmıyla ilgili çevirilerini değerlendirelim.

1. “Köpekleri de mağaranın girişinde **iki kolunu** uzatmış (yatmakta idi.)” (Kuran Yolu)
2. “Köpekleri de eşikte **ayaklarını** uzatmış vaziyette yatıyordu.” (Yıldız)
3. “Köpekleri de girişte **ön ayaklarını** uzatmış yatıyordu.”(Akdemir)
4. “Köpekleri de mağaranın girişinde **ayaklarını** uzatmış yatıyordu.”(Öztürk)
5. “Bu arada köpekleri, mağaranın girişinde **ön ayaklarını** uzatmış yatmaktaydı.”(Kısa)

Beş meal de görüldüğü üzere بَاسِطٌ kelimesindeki ismin mana açısından takdiri doğrudur.

Örnek 5:

“أَمْ تَسْأَلُهُمْ أَجْرًا فَهُمْ مِنْ مَعْرَمٍ مَقْتُلُونَ” (Tûr 52/40) ayetinde تَسْأَلُهُمْ kelimesi yüklemidir ve teceddüd manası ifade etmektedir. Buna göre ayet Peygamberimizin onları her İslam’a çağırmasında onlardan tekrar tekrar bir karşılık mı beklediğini soru yoluyla anlatarak aslında bunun tersini ortaya koymuştur. Müsnedin muzari fiil kalıbında gelmesi aynı zamanda tebliğ faaliyetinin de bir defalık olmadığını ve zaman içerisinde tekrarlandığını göstermektedir.²⁹ İşte buna bağlı olarak Hz. Peygamberin farklı zamanlardaki tebliğ faaliyetlerinde onlardan bir şey talep etmiş olması ve onların da bu büyük yük altında

²⁸ Örnek olarak bkz. Celal Yıldırım, Diyanet İşleri, Ali Bulaç, Mustafa İslamoğlu, Yaşar Nuri Öztürk ve Edip Yüksel

²⁹ İbn Aşûr, *et-Tahrîr ve't-Tenvîr*, XVII, 75

ezilmiş olması ve böylece daveti reddetmeleri gerekir. Söylediklerimize bağlı olarak buradaki anlamın “(Aslında en ufak bir karşılık beklemediğin halde onları İslam’a her davet edişinde) onlardan bir karşılık istiyorsun da onlar (bu sebeple) sürekli ağır bir borç altında mı kalmışlar?” şeklinde olması mümkündür. Aslında bu çeviride “لم” edatının manası da dikkate alınmıştır. Çünkü “Sen onlardan bir karşılık mı istiyorsun?” ifadesi inkâr bağlamında yani “En ufak bir karşılık da beklemiyorsun.” manasını ifade etmektedir. Ayetle ilgili mealleri verip zikrettiğimiz hususlara göre değerlendirelim.

1. “(Resulüm!) Yoksa sen onlardan bir ücret istiyorsun da, onlar bunun ağırlığı altında mı eziliyorlar?” (Kuran Yolu)

2. “Yoksa sen onlardan bunları **anlatmana** karşılık bir ücret talep ediyorsun da onlar bu yüzden **ağır bir borç altında kalacaklarını** mı düşünüyorlar?” (Yıldız)

3. “Yoksa sen onlardan bir karşılık istiyorsun da, onlar da bu yüzden **ağır bir borç altında mı eziliyorlar?**” (Akdemir)

4. “[Ey Peygamber] Yoksa sen **tebliğ vazifeni ifa** karşılığında onlardan ücret istiyorsun da, bu yüzden onlar **ağır bir borç altında eziliyorlar mı?!**” (Öztürk)

5. “Yoksa ey Muhammed, sen bu **davet** karşılığında onlardan bir ücret istiyorsun da, **ağır bir borç altında ezildikleri için** mi seni inkâr ediyorlar?” (Kısa)

Ücret isteme olayının tebliğle ilişkisi Yıldız, Öztürk ve Kısa’nın meallerinde kurulmuş; diğer ikisinde (Akdemir ve Kuran Yolu) ihmal edilmiştir. Yine tebliğ vazifesinin sürekliliği de Kuran Yolu ve Akdemir’de göz önünde bulundurulmamış ve buna bağlı olarak da تَسْتَأْتُهُمْ deki teceddüd manası ortaya çıkmamıştır. Diğerlerinde kısmen bu anlaşılmaktadır; Öztürk’ün tebliği, ifa edilen bir görev olarak ifade etmesi tebliğdeki sürekliliği açıklamaktadır. Ayrıca ayetin ikinci kısmında müsned olan مُنْقَلُونَ kelimesinin de isim olarak gelmesini dikkate almamız gerekmektedir. Muzari fiil olarak gelmediği için zaman zaman borç altında kalmadıkları anlamı yerine, hiç kurtulamadıkları bir borç altında kalmadıkları bu şekilde ifade edilmiştir. Yani başka bir ifade ile tebliğ sürecinde onlardan en ufak bir şey istenmemiş ki onlar hayat boyu kurtulamayacakları bir borç altında olsunlar. Dört mealde bu çeviriye dikkat edilmiş; Diyanet Kur’ân Yolu’nda çeviriye bile yansımamıştır.

Sonuç

Her çeviri veya daha teknik bir ifade ile her meal daha başlangıçta eksik görülmüş ve buna bağlı olarak da meal yazımındaki sorunların tespit edilmesi yönünde çalışmalar yapılmıştır. Daha iyi bir meal için çeşitli öneriler sunulmuştur. Aslında her bir öneri yine eksiklikle karşı karşıyadır ve ondan daha iyisi mümkündür. Ancak bunu Kur'ân noktasından düşündüğümüzde bu şekilde bir düşüncenin ileri sürülmesi gereksizdir. Çünkü ontolojik olarak Allah, acaba bundan daha iyi bir Kur'ân gönderemez miydi şeklinde bir soru sorduğumuzda elbette Allah'ın her şeye kadir olması itibariyle bu soruya cevap olarak “evet” dememiz gerekecekti.

Böyle bir soru Allah'ın bu evren yerine başka bir evren yaratamaz mıydı veya niye başka şekilde bir evreni değil de bu evreni yarattı şeklindeki sorulara ve buna verilen cevaplara benzeyecektir. Burası da bir takım felsefî tartışmalar ve kelamî çerçeveyi de beraberinde getirecektir. Belki de sonuç olarak abesle iştigal etme gibi bir çaba doğuracaktır veya en iyi ihtimalle Gazzâlî'nin bu evren için mümkün dünyaların en iyisi olması bağlamındaki çözümünü “mümkün Kur'ânların en iyisi” şeklindeki bir cevabı vermemiz gerekecektir. Ancak bu, meal bağlamında böyle bir sorun ortaya çıkarmayacaktır. Çünkü her zaman için bir insanın ortaya koyduğu üründen daha iyi bir ürün olması insânî yapıp etmeler açısından normal bir durumdur ve insan daha baştan yaratılmış olmakla mükemmellikten uzaktır. Buna bağlı olarak meal veya çeviri de insanın bir ürünüdür. Kusurla malul olan bir varlığın ürünü olarak zaten her zaman için eksiklik ve yetersizlik durumundadır. Bizim eksik olarak gördüğümüz hususlar ve buna karşın ileri sürdüğümüz öneriler de bizim ontolojik olarak varlığımızın bir gereği olarak eksikliğimizle doğrudan bağlantılıdır. Bu noktanın böyle olması tarihte çabaları gereksiz kılmadığı gibi ne bizim ne de bizden sonra ortaya konan çabalarının anlamsız olduğunu da gerektirmemektedir. Sonuç olarak bu durum böyle devam edecektir. Belki bu noktada yapılması gereken mealle ilgili muhtemel sorunların tespit edildiği makale ve kitap çalışmalarının sistematik bir halde bir araya getirilmesi olacaktır. Çünkü konuyla ilgili yapılan araştırmaların, henüz yeterince bütünlük ve kapsayıcılığa ulaşmadığı ortadadır. Bu çerçevede burada söylediklerimizden sonra son husus olarak şunları ifade etmek istiyoruz:

Bir durum anlatılırken onun bir zamanla kayıtlı olmadan devamlı ve sabit olduğu ifade edilmek istendiğinde isimle belirtilmektedir. Zamana bağlı, yenilenen ve devamlı

tekrarlanan bir olay olduğu da fiille anlatılır. Geçmiş zamanda tekrarlanmadığında bu fiil muzari olmaktadır. İşte Kur'ân'da Allah, bir cümlede bir durumu ifade etmek için yüklemi isim veya fiil olarak getirdiğinde burada bize özel bir şekilde bir olayı veya hususu duruma uygun olarak anlatır. Bu, Kur'ân'ın belâgatini ortaya koyar. Bu nedenle bizlerin de tefsirlerimizde ve meallerimizde bunu düşünüp anlamı ona göre yakalamaya çalışmamız Allah'ın muradı ve Kur'ân'ın belâgatini ortaya koyabilme açısından da en uygunudur. Ayrıca fihhi hükümler noktasında da bir farklılığı ortaya çıkarması noktasında ifadelerin isim ve fiil olarak kullanım farklılıklarının tespit edilmesi önemlidir. Bunun için ayrıntılı çalışmalara ihtiyaç vardır.

Makalede ayetlerin tercümesi olarak verdiğimiz alternatif anlamlar da neticede nihai tespitler değildir. Bu da az önce dile getirdiğimiz eksiklikle malul olmaya dair bir husustur; ancak bunun böyle devam edecek olması çabaları engellememelidir. Çünkü künhüne ulaşılamayan şeylerin azı da terk edilirse birikim ve süreklilik ortadan kalkacaktır. Bu nedenle bizim burada dile getirdiklerimiz değerlendirilip bu konuda yeni çalışmaların yapılması Kur'ân'ın belâgatinin çevirilere yansıtılmasında önemli bir adım olacaktır.

Kaynakça

- Akdemir, Salih, *Son Çağrı Kur'ân*, Ankara Okulu, Ankara 2015.
- Bilgin, Abdulcelil, “İsm-i Fail Sigalarının Çevirisi Üzerine”, *Yakın Doğu Üniversitesi İslam Tetkikleri Merkezi Dergisi*, 2015, cilt: I, sayı: 2, ss. 197-206
- Bulut, Ali, *Belâgat Terimleri Sözlüğü*, İFAV Yayınları, İstanbul 2015.
- Cürcânî, Abdü'l-Kâhir, *Delâilü'l-İcâz- Söz Dizimi ve Anlambilim*, çev. Osman Güman, Litera Yayıncılık, İstanbul 2008.
- Diyanet İşleri Başkanlığı, Komisyon, *Kur'ân Yolu Meali*, DİB Yayınları, Ankara 2015.
- İbn Aşûr, *et-Tahrîr ve't-Tenvîr*, Tunus 1984, XV.
- İsfehânî, Râğıb, *el-Müfredât fî Ğarîbi'l-Kur'ân*, thk. Muhammed Seyyid Keylânî. Dâru'l-Ma'rife, Beyrut t.y.
- Kazvînî, el-Hatîb, *et-Telhîs fî Ulûmi'l-Belâğa*, tahk. Abdu'l-Hamid Hendâvî, Kahire 2009.
- Kısa, Mahmut, *Kısa Açıklamalı Kur'an'ı Kerim Meali*, Armağan Kitaplar Konya 2013.
- Mîdânî, Abdurrahman Hasan el-Habennekî, *Belâğatü'l-Arabiyye*, Beyrut 1996.

Öztürk, Mustafa, *Kur'ân'ı Kerim Meali-Anlam ve Yorum Merkezli Çeviri'si*, Düşün
Yayıncılık, İstanbul 2011.

Sâmerrâî, Fâdıl Sâlih, *Lemesâtün Beyâniyyetün fî Nusûsin mine't-Tenzîl*, Amman 2003.
Esile Beyâniyye fî'l-Kur'ânî'l-Kerîm, Kahire 2008.

Sekkâkî, Muhammed b. Ali el-Hârizmî, *Miftâhu'l-Ulûm*, Beyrut 1987.

Semin el-Halebî, *ed-Dürrü'l-Masûn fî Ulûmi'l-Kitâbi'l-Meknûn*, Şam t.y.

Şentürk, Recep, "İsnad", *DİA*, 2001, XXIII.

Yıldız, Mustafa, *Son Mesaj-Kur'ân'ı Kerim ve Gerekçeli Türkçe Meali*, Çıra Yayınları,
İstanbul 2013.